

بررسی نقش تفاهم‌نامه‌های همکاری بین بخش تعاون و دستگاه‌های اجرایی در راستای ترویج و تشکیل شرکت‌های تعاونی در استان فارس^۱

علی شمس‌الدینی^۲

(تاریخ دریافت ۸۹/۷/۱۵ - تاریخ تصویب ۹۰/۲/۴)

چکیده

در عرصه حاضر از نظام اقتصاد سیاسی بین‌الملل که برخورداری از سطح قابل قبولی از رفاه، آسایش، اشتغالزایی و درآمد مکفی برای همه افراد جامعه و همچنین دستیابی به توسعه پایدار ملی از مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزان و سیاستمداران در کشورهای جهان به ویژه جوامع در حال توسعه محسوب می‌گردد، توجه و تکیه بر کارآیی و نقش «بخش تعاون» به عنوان رکن سوم از اقتصاد و تأثیر آن در اشتغالزایی و فراهم‌نمودن زمینه‌های عدالت اجتماعی و توسعه پایدار در اینگونه کشورها، از اهمیت شایان توجهی برخوردار است. بدین منوال؛ در جهت دستیابی به اهداف کلان رشد و توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور در قالب برنامه‌های ملی و تحقق اصل ۴۴ قانون اساسی، وزارت تعاون با تلاشی مضاعف در پهنه جغرافیایی کشور ضمن آموزش، ترویج و فرهنگ‌سازی؛ با ارائه تسهیلات مالی و حمایت‌های معنوی توانسته مقدمات راه‌اندازی، گسترش و فعالیت شرکت‌های تعاونی مردمی را به منظور اشتغالزایی و تحقق سهم ۲۵ درصدی بخش تعاون در رشد اقتصاد ملی فراهم بیاورد.

برای رسیدن به این هدف، وزارت تعاون با انعقاد تفاهم‌نامه‌های همکاری با دیگر دستگاه‌های

۱- این مقاله برگرفته از طرحی است که تحت حمایت اداره کل تعاون استان فارس انجام گرفته است.

۲ - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، A_Shamsoddini@miau.ac.ir

دولتی و اجرایی کشور در سطوح ملی و استانی قدمی مهم در راه نیل به این منظور برداشته است. در این پژوهش که کاربردی و از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد؛ تلاش شده تا نقش اینگونه تفاهم‌نامه‌های همکاری بین بخش تعاون و دستگاه‌های اجرایی را در پهنه استان فارس در راستای ترویج و تشکیل شرکت‌های تعاونی در سه سال (۸۸-۱۳۸۶) و از زمان عقد قراردادها تا کنون مورد بررسی، تحلیل و ارزیابی قرار دهیم. روش جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز تحقیق به شیوه مطالعات کتابخانه‌ای-اسنادی و میدانی می‌باشد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ادارات و سازمان‌های اجرایی استان فارس موفق به تأسیس و راه‌اندازی ۱۵۰ شرکت تعاونی فعال و ایجاد ۲۲۶۱ فرصت شغلی به طور مستقیم در شهرستان‌های استان شده‌اند، که این میزان فعالیت تعاونی در قیاس با فعالیت‌ها، اقدامات و خدمات ارائه شده از سوی ادارات تعاون استان بسیار کم‌رنگ می‌باشد.

واژگان کلیدی: تعاون، شرکت تعاونی، دستگاه‌های دولتی، اداره تعاون فارس.

۱- مقدمه

یکی از اهداف کلان برنامه‌های توسعه در اغلب کشورهای دنیا بالأخص کشورهای درحال توسعه؛ کاهش بیکاری و ایجاد فرصت‌های شغلی بوده و رفع بیکاری و مشکلات ناشی از آن به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های اندیشمندان و دولتمردان اینگونه جوامع تبدیل شده است. از این‌رو تلاش برای بهبود رشد اقتصادی و به تبع آن، اشتغالزایی، افزایش تولید و درآمدزایی و نهایتاً رفع فقر و برقراری عدالت اجتماعی، مورد توجه جدی مردم، برنامه‌ریزان و سیاستمداران واقع شده است. هر جامعه زمانی می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی نائل آید که امکان پیشرفت در مراحل اجتماعی را برای آحاد مردم آن کشور فراهم آورد و با احترام به شخصیت انسان‌ها و محترم شمردن ارزش کار و خلاقیت، مردم را به تکاپو برای «بهبیستن»^۱ تشویق نماید و با فراهم آوردن زمینه‌های اشتغال و بهره‌مندی از مزایای زحمت و کار برای تمام افراد قادر به کار و فاقد امکانات؛ راه‌های استثمار گروه‌های کثیری از انسان‌ها را توسط عده‌ای معدود، مسدود نموده و توزیع عادلانه درآمد و تحقق عدالت اجتماعی را در جامعه سبب گردد (انگورانی، ۱۳۷۶: ۲۱).

در دهه‌های اخیر آنچه که مورد بحث و تحلیل بسیاری از نظریه‌پردازان توسعه بوده است، توجه به «اشتراکات جمعی»^۱ و روحیه همیاری‌طلبی انسان‌ها در تمام زمینه‌ها و سوق‌دادن این حس هماهنگی در جهت رفع مشکلات و نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی «آحاد جامعه» همچون رفع بیکاری، اشتغالزایی و بهبود کیفیت زندگی افراد و بالطبع توسعه پایدار می‌باشد. در این راستا؛ تکیه بر بخش تعاون و گسترش تشکلهای مردمی (در قالب فعالیت شرکت‌های تعاونی خودجوش) در همه زمینه‌های تولید، خدمات، تجارت، صنعت، کشاورزی و ... و همچنین نظم‌دهی به عملکرد آنها در قالب تحقق اهداف اقتصاد ملی به عنوان رکنی مهم از اصول دستیابی به توسعه پایدار جوامع مطرح گردیده است.

بدین ترتیب «تعاون»، با داشتن جنبه اختیاری و با تأکید بر گسترش دانش، تشویق به بحث و انتقاد، اعتمادسازی، برقراری مساوات، نظارت و سرانجام ایجاد حداکثر اطمینان؛ شیوه‌ای است که می‌تواند در روند توسعه به برقراری عدالت اجتماعی و کاهش میزان محرومیت به ویژه در طبقات فقیر جامعه منجر شود (کوهی، ۱۳۸۸: ۲). همچنین تعاونی‌ها در بسترسازی برای رشد سریع اقتصادی، از طریق تجمیع سرمایه‌های کوچک مردم و سرمایه‌گذاری در فعالیتهای مختلف از جمله در تولید محصولات اساسی و راهبردی، تولیدات صادراتی، صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی، صنایع کوچک و متوسط، بانک‌ها و صنعت بیمه و از طریق تعامل فعال با بخش‌های دولتی و خصوصی، جلب مشارکت خارجی، سازماندهی گروه‌های مردمی و فراهم کردن زمینه حضور فعال آنها در روند خصوصی‌سازی و نیز از طریق افزایش بهره‌وری در فعالیتهای خود، می‌توانند تأثیرگذار باشند (فاضل بیگی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۴).

در کشور ما، قبل از شکل‌گیری رسمی نهادهای تعاونی؛ از دیرباز به اشکال مختلف کار و فعالیت تعاونی در قالب مشارکت‌های گروهی، انجمن‌های داوطلبانه، اتحادیه‌ها و سازمان‌های مردمی تولید و خدمات (تحت عناوین: بنه، صحرا، حراثه، جوق، سماکار، محله و ...) بر پایه ویژگی‌های اجتماعی همگرا در نظام‌های سکونتگاهی شهر، روستا و عشایر دایر بوده است. در این امور به دلیل بالا بودن روحیه همیاری‌طلبی و جمع‌گرایی در این سیستم‌های انسان‌مدار، هماهنگی و خودجوش؛ نتیجه و عملکرد مثبتی در راه رسیدن به اهداف رفاهی و بالطبع توسعه و

آبادانی این کانون‌های جمعیتی داشته است.^۱

به لحاظ قانونی برای نخستین بار در خرداد ۱۳۰۴ ه.ش و در ماده ۱۰۷ از فصل دهم قانون تجارت، از شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف نام برده شد و در ماده ۱۰۸ تا ۱۱۲ همین قانون، تعریف، هدف و چگونگی ایجاد و اداره شرکت‌های تعاونی شرح داده شده است (صباغ کرمانی و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۲۸). همچنین از سال ۱۳۳۰ ه.ش که اولین مجموعه قانون تعاون تحت عنوان لایحه شرکت‌های تعاونی به تصویب رسید، تاکنون که طبق ماده ۶۵ قانون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران وزارت تعاون متولی راه‌اندازی، نظارت و حمایت‌کننده اصلی شرکت‌های تعاونی در کشور می‌باشد، این نهاد تحول‌خواه توانسته به واسطه کمک‌های دولتی و با جذب سرمایه‌ها و مشارکت‌های مردمی، گام‌های مثبت و ارزنده‌ای در راه توسعه و آبادانی کشور بردارد.^۲

آنچه که در این راستا مهم است و در تمام دنیا هم اثبات شده است، چگونگی شکل‌گیری و تقویت شرکت‌های تعاونی است که عموماً وابسته و مورد حمایت دولت‌ها می‌باشند. به عبارتی؛ «نقش کلیدی دولت، ایجاد فضای توانمند و سازنده است تا تعاونی‌ها بتوانند در کنار دیگر بخش‌های اقتصادی، رشد نموده و بالنده شوند» (فرآفرین، ۱۳۸۲). به طور نمونه در ایران اگر دولت‌ها به تعاونی‌ها کمک‌های لازم اعم از مادی و آموزشی را ارائه ندهند، هیچ یک از شرکت‌های تعاونی نمی‌توانند در عرصه‌های عملکردی اقتصاد و مشکلات فراروی آنها، پابرجا و پویا بمانند. بعبارت دیگر دولت از یک سو با ایجاد تشکیلات و سازمان‌های مدون و کارآفرین در ارتباط با بخش تعاون در کشور و از سوی دیگر با ایجاد هماهنگی و برقراری پیوند میان دیگر ارگان‌ها و نهادهای دولتی با بخش تعاون؛ نقشی مهم در زمینه بسترسازی، ایجاد و تقویت شرکت‌های تعاونی در جامعه برعهده دارد.

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های این برقراری ارتباط و نقشی که دولت بعنوان بزرگترین نهاد سازمانی کشور در زمینه گسترش فعالیت تعاونی عهده‌دار است، تلاش وزارت تعاون به عنوان متولی اصلی ترویج، گسترش و نظارت بر چگونگی عملکرد و کارآیی شرکت‌های تعاونی و پیوند حمایتی و نظارتی آن با دیگر دستگاه‌های اجرایی از طریق عقد تفاهم‌نامه‌های سازمانی و

۱ - منابع مهم در این زمینه عبارتند از: (پیران، ۱۳۷۳)، (غفاری، ۱۳۸۰)، (طالب، ۱۳۸۰)، (شاهرودی و همکاران، ۱۳۸۶).

۲ - منابع مهم در این زمینه عبارتند از: (امینی و همکاران، ۱۳۸۵)، (صدیقی و همکاران، ۱۳۸۱)، (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴)، (قلمزن، ۱۳۸۶) و (فیض‌آبادی، ۱۳۸۸).

کارکردی می‌باشد.

در چارچوب مکانی این پژوهش؛ اداره کل تعاون استان فارس در محدوده منطقه‌ای و به تأسی از عملکرد وزارت تعاون و در جهت نیل به اهداف چشم‌انداز توسعه کشور و تحقق سهم ۲۵ درصدی تعاونی‌ها در اقتصاد ملی، با عقد تفاهم‌نامه‌های کلان با دیگر سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی، آموزشی و فرهنگی استان در طی چند ساله اخیر تلاشی مهم و سازنده در راه ترویج و آموزش فرهنگ تعاون و همچنین راه‌اندازی و فعال نمودن شرکت‌های تعاونی در استان برداشته است.

در پژوهش حاضر که با هدف بررسی نقش تفاهم‌نامه‌های همکاری بین بخش تعاون فارس و دستگاه‌های اجرایی استان در خصوص ترویج و تشکیل شرکت‌های تعاونی در راستای تحقق اهداف اقتصاد ملی انجام گرفته، تلاش شده است به شیوه کاربردی و با رویکردی تحلیلی-توصیفی و نیز با تکیه بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی به این مهم در منطقه دست بیاییم. بنابراین لازم آمد بعد از چند سال از عقد تفاهم‌نامه همکاری میان اداره کل تعاون فارس و دیگر نهادهای دولتی استان در یک ارزیابی علمی به دستاوردها و نتایج این مهم پی برده و نهایتاً با شناسایی کارکردها، نقاط ضعف و قوت هر کدام از سازمان‌های دولتی و اداره کل تعاون استان در حیطه برنامه، عمل و اجرا به ارائه یک سری پیشنهادات کاربردی برای هرچه فعال‌تر نمودن بخش تعاونی و تحقق سهم ۲۵ درصدی آن در اقتصاد منطقه دست بیاییم.

۲- ادبیات نظری

۱-۲- تعاون، اشتغالزایی و توسعه

همانطور که قبلاً بیان شد رفع فقر، بیکاری و رسیدن به توسعه پایدار ملی از مهم‌ترین اهداف جوامع در حال توسعه می‌باشد که در این راستا، راهبرد تعاون^۱ و تکیه بر اینگونه فعالیت‌های مردمی می‌تواند عاملی مهم در جهت حل اینگونه مسایل باشد. به عبارت دیگر، تعاونی‌ها به دلیل ارزش‌ها، روش‌ها، اهداف متعالی بهره‌وری و تلاش برای دستیابی به توسعه پایدار و ماهیت آموزشی-ترویجی که دارند، یکی از ابزارهای مؤثر در ایجاد و توسعه بهره‌وری در سازمان‌ها

هستند (جمشیدی، ۱۳۸۴: ۲۸۵)، به طوریکه بسیاری از مطالعات و پژوهش‌هایی که در زمینه فرآیند توسعه و روند رشد اقتصادی کشورها انجام شده است، حاکی از این نکته می‌باشد که اگر در کشورهای آلمان، آمریکا، سوئد، فرانسه، انگلیس، سنگاپور، هند و چین؛ فعالیت‌های وابسته به بخش تعاون وجود نداشت، چرخ اقتصاد و رشد این کشورها از حرکت باز می‌ایستاد (علیزاده، ۱۳۸۵: ۲۰۸).

به لحاظ اشتغالزایی و رفع بیکاری در کشور هندوستان، ارزش تعاونی‌ها در ارتقا و ایجاد اشتغال در مناطق مختلف کشور کاملاً مشهود است، به نحوی که تعاونی‌های کشاورزی هند نقش عمده‌ای در «انقلاب سبز»^۱ (تولید غلات) و «سفید»^۲ (تولید لبنیات) و درآمدزایی و ایجاد شغل برای ده‌ها میلیون روستایی فقیر ایفا نموده‌اند (وزارت تعاون، ۱۳۸۶: ۱۱). در چین نیز احیای سیستم درمانی تعاونی‌های روستایی علاوه بر ایجاد اشتغال در امور خدماتی موجب رسیدگی به نیازهای درمانی محلی شده است.

همچنین در کشور مالزی دولت با حمایت و ارائه «سیاست ملی تعاون»^۳ ضمن اتخاذ راهبردهای خاصی برای ترویج و توسعه تعاون، با قدم گذاشتن در عرصه فعالیت‌های جدید تجاری و وضع مقررات پویا در این زمینه فصلی نوین و شکوفا را در اقتصاد ملی با تکیه بر بخش تعاون پیاده کرده است. در اروپا نیز تعاونی‌ها به طرز بی‌سابقه‌ای به شکوفایی اقتصاد، احیای جامعه محلی، پایداری جوامع و اشتغال‌زایی کمک کرده‌اند (عباس‌زادگان، ۱۳۸۰: ۲۲). نهایتاً وجود بیش از ۸۰۰ هزار شرکت تعاونی با حدود یک میلیارد نفر عضو در جهان و ۶۶ هزار شرکت تعاونی با حدود ۱۶ میلیون نفر عضو در ایران (وزارت تعاون، ۱۳۸۰)، خود گویای جایگاه ویژه تعاون و عملکرد آن در اقتصاد برنامه‌ریزی شده کشورها و توسعه آن‌ها است.

بدین ترتیب شرکت‌های تعاونی، مؤسسه‌ای برای ارائه خدمات اقتصادی به اعضای خود هستند که می‌توانند با رویکرد اقتصاد اجتماعی و با تأکید بر ارزش‌های انسانی و تشریک مساعی با جذب سرمایه‌های اندک مردمی و به کارگیری آن در اقتصاد (محلی و ملی) ضمن رفع بیکاری و ایجاد شغل، موجبات بهبود رشد اقتصادی، تولید و درآمدزایی و نهایتاً رفاه اجتماعی نسبی را برای کلیه

۱ - The Green Revolution

۲ - The White Revolution

۳ - NCP

افراد یک جامعه فراهم بیاورند (اتحادیه بین‌المللی تعاون، ۱۳۸۵). این روند چنانچه به طور اساسی مورد حمایت قرار گیرد، بار هزینه‌های دولتی را کاهش داده و به تدریج استقرار شرایطی را سبب می‌شود که طبقات مختلف مردم در مسائل ارتباطی مربوط به خود، تصمیم‌گیرنده بوده و متناسب با برنامه‌های عمومی دولت، امور اقتصادی- اجتماعی مربوط را عهده‌دار می‌گردند (نظام‌شهودی، ۱۳۸۰: ۱۵۹).

در این راستا، توسعه‌ای که تعاونی‌ها به دنبال آن می‌باشند، «توسعه پایدار»^۱ است. فرآیندی که نه تنها رشد اقتصادی را به دنبال دارد، بلکه سبب تجدید حیات محیط زیست به جای تخریب آن می‌گردد و به جای در حاشیه قراردادن مردم به آنان قدرت و اختیار می‌دهد، اولویت را به فقرا داده و حق انتخاب افراد را تقویت می‌کند (استیوپ^۲، ۱۹۷۵: ۵). بنابراین برآیند توسعه، زمانی مطلوب و مورد قبول خواهد بود که حرکت آن درون‌جوش و برخاسته از نیازهای واقعی تمامی آحاد جامعه باشد، و در این راه شرکت‌های تعاونی بواسطه دارا بودن هسته مشارکت مردمی و خودجوش که در جهت رفع نیازهای مشترک شکل یافته است؛ می‌تواند گامی مهم در راستای زمینه‌سازی به منظور توسعه پایدار در هر ناحیه قلمداد گردد (شمس‌الدینی، ۱۳۸۸: ۹۵).

۲-۲- دولت و فعالیت در بخش تعاون

در این زمینه دیدگاه‌ها با تکیه بر ویژگی‌های ایدئولوژیک (حکومتی) هر یک از کشورها متفاوت می‌باشد. برخی بر این باورند که دولت می‌بایست در خدمات‌رسانی بهینه به اعضای تعاونی‌ها پیش قدم شده و ضمن کمک به گسترش آنها، نقش کاریاب و کارفرمای کل را در این بخش بر عهده گیرد و فرصت‌های شغلی را از طرق گوناگون ایجاد نمایند (باتیکادس^۳، ۱۹۹۸: ۱۳۷). برخی دیگر نیز معتقدند که دخالت دولت در امور تعاونی‌ها می‌تواند موجب تجلی بروکراسی، توقف خودیاری، تلقی از تعاون به عنوان یک سازمان دولتی و اداره آن به صورت یک ارگان دولتی ظاهر شود (طاهرخانی و همکاران، ۱۳۸۴: ۸۸).

به عبارت دیگر کیفیت فعالیت و گسترش تعاونی‌ها، به نظام حکومتی بستگی تام دارد. بدین

۱ - Sustainable Development

۲ - Styopp W.C.

۳ - Baticados

معنی که تعاونی‌های مستقل و آزاد می‌توانند در «حکومت‌های مردمی»^۱ و غیر وابسته به راحتی فعالیت کرده و مشکل کمتری خواهند داشت (آگهی، ۱۳۸۵: ۷۸). اما در کشورهایی که تعاونی‌ها تحت اختیار دولت‌ها درآمده‌اند، همچون اتحادیه جماهیر شوروی سابق (راوریچ، ۱۳۷۰) و یا در بعضی دیگر از کشورها که نهضت‌های تعاونی وارد احزاب سیاسی شده‌اند؛ ضمن عدم دریافت حمایت و توجه جدی؛ مورد انتقاد شدید دولت‌ها نیز قرار گرفته‌اند (حیدری، ۱۳۸۴: ۲۸۲). بنابراین سازمان‌های تعاونی باید کاملاً آزاد و مستقل از دولت و مقامات عمومی و تشکیلات احزاب سیاسی؛ نسبت به کلیه مسائلی که متضمن منافع اعضای آن‌هاست، اتخاذ تصمیم نمایند. در این راستا، مهم‌ترین کارکرد دولت در ایجاد و گسترش فعالیت‌های تعاونی از جمله در کشورهای در حال رشد می‌بایست حول ارتقاء ظرفیت‌های فرهنگی مشارکت‌پذیر مردم در زمینه تعاون و حمایت همه‌جانبه از برنامه‌های آموزشی - ترویجی به منظور آشنا نمودن افراد با فعالیت شرکت‌های تعاونی و تربیت اعضا و کارکنان این بخش از اقتصاد ملی متمرکز گردد. همچنین دولت‌ها می‌توانند از طریق نقش‌های زیر در توسعه تعاونی‌ها مؤثر واقع شوند:

- ۱- دولت خودیاری را تقویت کند و خود جانشین آن نشود؛
- ۲- به تعاونی‌ها کمک بلاعوض داده نشود و در برابر کمک، چیزی دریافت کند؛
- ۳- در مواقع ضروری، با تهیه هماهنگی تعاون در چارچوب اقتصاد طرح‌ریزی شده دخالت نماید (هلم، ۱۳۴۹: ۲۸۳-۲۸۲).

نهایتاً دامنه این دخالت و حمایت می‌بایست با توجه به دستور مشخص قانون و در چارچوب اهداف عالی برنامه‌های توسعه ملی باشد. به گونه‌ای که تعاونی‌ها ضمن دریافت و برخورداری از حمایت‌های مالی - آموزشی لازمه از سوی بخش‌های دولتی (دولت به عنوان یک راهنما و هدایتگر)، اعضای تعاونی‌ها از وارد شدن به مباحثات و جنجال‌های سیاسی - اجتماعی که تبعات ناخوشایندی برای ادامه فعالیت شرکت‌ها داشته باشد، دوری بجویند.

۳- یافته‌های پژوهش

اداره کل تعاون استان فارس از سال (۱۳۸۵)^۲ تاکنون به طور همه‌جانبه و پی‌گیر، همگام با عقد

۱ - Republicanism Democracy

۲- این بدان معنی نیست که قبل از این تاریخ فعالیت مربوط به تعاونی و بخش تعاون در کشور و یا استان فارس وجود نداشته است، بلکه از سال ۱۳۷۶ که وزارت تعاون تشکیل شد، تا زمان انجام پژوهش به واسطه تلاش‌های وزارت تعاون بسیاری از

تفاهم‌نامه همکاری میان وزارت تعاون و سایر وزارتخانه‌های کشور در راستای ترویج و توسعه فعالیت‌های بخش تعاونی؛ با تلاش‌های فراوان و برگزاری بیش از ۶۰ جلسه کاری فشرده و مستمر با مدیران کل و رؤسای ادارات و سازمان‌های استان، همچنین برگزاری و هدایت ۷۴ نشست و جلسه علمی-آموزشی در سطح استان برای معرفی، توجیه و آموزش کارمندان ادارات تعاون جهت تشکیل شرکت‌های تعاونی، موفق به بستن تفاهم‌نامه همکاری با ۲۵ ارگان دولتی استان شده است.

به واسطه پی‌گیری مستمر و همچنین ارائه تسهیلات مالی-آموزشی از سوی ادارات تعاون شهرستان‌ها به افراد مشتاق به انجام فعالیت‌های تعاونی در استان؛ نهادها و سازمان‌های دولتی فارس موفق به راه‌اندازی ۱۵۰ شرکت تعاونی پویا و ایجاد ۲۲۶۱ شغل به طور مستقیم در طی سه سال اخیر در کل استان شده‌اند. به منظور تحلیل بهتر عملکرد ادارات و سازمان‌های دولتی استان در راستای ترویج و تشکیل شرکت‌های تعاونی؛ این نقش‌آفرینی را با تکیه بر معرفی و توضیح عملکرد هر نهاد اجرایی بررسی نموده و نهایتاً با یک اجماع‌نگری هماهنگ اینگونه فعالیت‌ها را تحلیل می‌نماییم.

۴- تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۴-۱- جهاد کشاورزی

در سال ۱۳۸۵ با تلاش اداره کل تعاون استان فارس تفاهم‌نامه‌ای با این نهاد بزرگ - به لحاظ دایره عملکرد و داشتن توانمندی بالقوه در استان- دولتی استان در راستای انجام فعالیت‌های تعاونی به امضا رسید، که ماحصل آن در سه سال اخیر به شرح زیر می‌باشد:

در ارتباط با ترویج و آموزش فرهنگ تعاون و لزوم آشنایی و شناخت کارکنان سازمان و کشاورزان از اینگونه فعالیت‌ها؛ جهاد کشاورزی استان، ضمن برگزاری چندین نشست هماهنگ با کارمندان و مدیران ارشد جهاد در استان؛ لزوم پی‌گیری و توجه به این بخش از اقتصاد را همگام با شناساندن به افراد؛ مدنظر قرار داده است. همچنین در سطوح پایین‌تر و در نواحی

فعالیت‌های تولیدی-خدماتی در سطح کشور با حمایت‌های این نهاد تأسیس و راه‌اندازی شد. اما از سال ۸۵ و همزمان با تلاش برای تحقق اصل ۴۴ قانون اساسی در کشور به این بخش از اقتصاد ارزش و دامنه وسیع‌تری از عملکردها داده شد.

۲۶گانه استان؛ جهاد کشاورزی ضمن برگزاری جلسات تنگاتنگ و کاری با اداره تعاون هر شهرستان در زمینه انجام مفاد تفاهم‌نامه؛ با برگزاری دوره‌های ترویج و آموزش لزوم توجه به تعاون و نقش شرکت‌های تعاونی را به کشاورزان شهرستان در تولید و درآمدزایی بیشتر آموزش داده‌اند. در حیطه عمل و در پهنه نواحی مختلف استان، جهاد کشاورزی در طی سه ساله اخیر موفق به راه‌اندازی و تأسیس ۳۴ شرکت تعاونی تولیدی کشاورزی (باغداری و شیلات) با ۱۵۶۹ نفر اعضا و ایجاد ۴۷۷ فرصت شغلی به طور مستقیم شده است.

در این راستا سال ۱۳۸۶ را می‌توان کم‌کارترین سال فعالیت جهاد به لحاظ راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی و فعالیت‌های وابسته به آن نام برد، به گونه‌ای که در این سال مدیریت جهاد فقط در شهرستان ممسنی موجبات تأسیس ۳ شرکت تعاونی را با ۲۱ عضو و ایجاد ۲۸ فرصت شغلی در زمینه فعالیت باغداری فراهم بیاورد. همچنین سازمان، در سال ۱۳۸۷ با فعالیتی گسترده‌تر توانسته موجبات تأسیس شرکت‌های تعاونی (باغبانی، کشت گلخانه، کاشت گل و گیاه) را در شهرستان‌های «ممسنی، قیر و کارزین، فسا، لامرد و سپیدان» فراهم بیاورد (جدول ۱).

جدول (۱) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره کل تعاون و جهاد کشاورزی استان فارس در سال ۱۳۸۷

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضا	شاغلین
۱	ممسنی	۴	۲۸	۲۸
۲	لامرد	۳	۲۱	۲۳
۳	قیر و کارزین	۱	۷	۱۰
۴	فسا	۱	۱۶۵	۱۶۵
۵	سپیدان	۱	۲۲	۷
-	جمع	۱۰	۲۴۳	۲۳۳

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و مدیریت جهاد کشاورزی استان فارس، ۱۳۸۸)

سال ۱۳۸۸، پرکارترین سال تأسیس شرکت‌های تعاونی در حیطه عملکردی جهاد کشاورزی فارس است، به طوریکه این سازمان موفق به راه‌اندازی ۲۱ شرکت تعاونی فعال در زمینه‌های فعالیت (زراعت، باغداری، نخلیات، شیلات، کشت گلخانه، گل و گیاه و خدمات بازاریابی و

تبلیغات محصولات کشاورزی) با ۱۳۰۵ نفر عضو در اکثر شهرستان‌های استان شده است (جدول ۲).

جدول (۲) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره کل تعاون و جهاد کشاورزی استان فارس در سال ۱۳۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضا	شاغلین
۱	شیراز	۱۴	۸۴۴	۱۳۰
۲	ممسنی	۲	۱۲۳	۱۴
۳	لارستان	۳	۲۳	۳۷
۴	لامرد	۱	۷	۵
۵	مرودشت	۱	۳۰۸	۳۰
-	جمع	۲۱	۱۳۰۵	۲۱۶

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و مدیریت جهاد کشاورزی استان فارس، ۱۳۸۸)

۴-۲- مسکن و شهرسازی

بعد از وزارت جهاد کشاورزی بیشترین فعالیت انجام گرفته در حیطه ترویج و تشکیل شرکت‌های تعاونی مربوط به این ارگان دولتی می‌باشد. مطالعه و توجه به عملکرد و کارآیی سازمان مسکن و شهرسازی استان در این زمینه مثبت نشان داده می‌شود. به گونه‌ای که در باب آموزش و ترویج، علاوه بر تبلیغات رسانه‌ای (تلویزیون و نشریات) در سطح استان و شهرستان‌ها، با تشکیل جلسات متعدد با دیگر نهادها، ارگان‌ها و دوائر دولتی و خصوصی، مزایا و فواید تشکیل تعاونی در زمینه ساخت مسکن انبوه «مهر» را به افراد آموزش دادند. از منظر اجرایی و تأسیس شرکت‌های تعاونی، سازمان مسکن و شهرسازی نتیجه قابل قبولی داشته است. بطوریکه در طی این سه سال جمعاً با تأسیس ۳۹ شرکت تعاونی مسکن مهر (اقشار، کارمندان، محلی و ...؛ با ۴۳۷۵ نفر عضو، توانسته زمینه اشتغال ۹۹۳ نفر را در استان به طور مستقیم فراهم بیاورد.

بدین ترتیب در سال ۱۳۸۶ به عنوان اولین سال عقد تفاهم‌نامه، سازمان مسکن و شهرسازی با حمایت و دریافت تسهیلات فراوان از اداره کل تعاون توانست در چهار شهرستان، موجبات تشکیل شرکت‌های تعاونی مسکن برای کلیه افراد متقاضی را فراهم بیاورد (جدول ۳).

جدول (۳) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره کل تعاون و مسکن و شهرسازی استان فارس در سال ۱۳۸۶

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	فیروزآباد-فرشبند	۱۲	۱۵۸۷	۷۲۲
۲	استهبان	۷	۶۱۹	۲۷
۳	جهرم	۳	۵۹۶	۱۹
۴	سپیدان	۳	۶۰۷	۲۰
-	جمع	۲۵	۳۴۰۹	۸۳۸

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و مسکن و شهرسازی استان فارس، ۱۳۸۸)

این سازمان در سال ۱۳۸۷ (با توجه به سیاست‌های کلان دولت)، ضمن برگزاری جلسات هماهنگ با اقشار و ادارات مختلف شهرستان‌ها؛ توانست موجبات تشکیل ۱۳ شرکت تعاونی مسکن را در ۵ ناحیه شهرستانی استان فراهم سازد (جدول ۴).

جدول (۴) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره کل تعاون و مسکن و شهرسازی استان فارس در سال ۱۳۸۷

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	لارستان	۵	۶۳۷	۹۵
۲	فسا	۳	۱۰۹	۲۱
۳	سپیدان	۳	۱۶۵	۲۱
۴	جهرم	۱	۸	۸
۵	ممسنی	۱	۳۸	۳
۶	جمع	۱۳	۹۵۷	۱۴۸

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و مسکن و شهرسازی استان فارس، ۱۳۸۸)

در راستای بررسی عملکرد اجرایی سازمان مسکن و شهرسازی فارس در سال ۱۳۸۸ متوجه می‌شویم: علیرغم حمایت‌ها و تلاش‌های اداره کل تعاون استان؛ این سازمان نسبت به قبل

کم کارتر شده است، به گونه‌ای که در این سال توانسته موجبات تشکیل ۱ شرکت تعاونی «مسکن کارکنان و کارگران شهرداری و حومه» را با ۹ نفر عضو و ایجاد ۷ فرصت شغلی در شهرستان لار مهیا سازد.

۴-۳- سازمان بهزیستی

در راستای قانون حمایت از حقوق معلولان، مددجویان و آسیب‌دیدگان اداره کل تعاون فارس در سال ۱۳۸۵ با عقد تفاهم‌نامه با سازمان بهزیستی فارس شرایط و امکاناتی بسیار مناسبی را مهیا نمود که به واسطه آن سازمان بهزیستی با حمایت همه جانبه مالی- آموزشی از جامعه خیرین، مددکاران و معلولین؛ زمینه‌های اشتغال، فعالیت و درآمدزایی را برای آنان با تکیه بر تأسیس و توسعه شرکت‌های تعاونی خودجوش فراهم بیاورد.

توجه به آمار و اسناد موجود در این رابطه گواه از نقش آفرینی مثبت سازمان بهزیستی فارس در این زمینه دارد. این نهاد دولتی ضمن برگزاری جلسات و نشست‌های متعدد با خیرین و نیکوکاران استان و شهرستان‌ها، ضمن آموزش و ترویج فرهنگ تعاون (با سخنرانی‌ها، دعوت‌ها، چاپ بروشور و پوستر در سطح منطقه) و همچنین بیان فواید کار تعاونی در راستای بهره‌مندی همگانی؛ توانسته در طی سه سال اخیر زمینه‌های تشکیل ۲ شرکت تعاونی خیرین با ابعاد کارکردی بزرگ در سطح استان و تشکیل ۱۴ واحد شرکت تعاونی فعال را در سطوح شهرستان‌های استان فراهم بیاورد.

بدین ترتیب طی سال‌های ۱۳۸۶، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ سازمان‌های بهزیستی فارس ضمن آموزش فرهنگ تعاون و نوع دوستی به ساکنین استان؛ موجبات تشکیل تعاونی‌های خدماتی، رفاهی و تولیدی را در این نهاد فراهم نموده‌اند (جدول ۵).

جدول (۵) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره تعاون و سازمان بهزیستی فارس در سال‌های ۸۶، ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضا	شاغلین
۱	آباده	۵	۸۷	۲۸
۲	داراب	۲	۲۶	۲۶
۳	ممسنی	۳	۲۱	۲۱
۴	شیراز	۲	۱۴	۲۰
۵	لارستان	۱	۳۰	۲۰
۶	فسا	۱	۷	۷
-	جمع	۱۴	۱۸۵	۱۲۲

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و سازمان بهزیستی استان فارس، ۱۳۸۸)

ناگفته نماند قبل از این تاریخ (عقد تفاهم‌نامه)، با حمایت‌های همه‌جانبه مالی ادارات تعاون استان، سازمان بهزیستی فارس موفق به راه‌اندازی و تأسیس ۴۵ واحد شرکت تعاونی فعال در زمینه‌های (مهدکودک و مراکز نگهداری و بازپروری، خدماتی، خیرین و مهم‌تر از همه تعاونی‌های تولیدی در تمام بخش‌های اقتصادی) در سطح شهرستان‌های فارس شده بود.

۴-۴- سازمان بهداشت و درمان (دانشگاه علوم پزشکی)

در اواخر سال ۱۳۸۶ اداره کل تعاون فارس به موجب عقد تفاهم‌نامه‌ای با دانشگاه علوم پزشکی و درمانی فارس در راستای گسترش امکانات بهداشتی و درمانی در سراسر استان و همچنین ایجاد اشتغال برای فارغ‌التحصیلان رشته‌های پزشکی با تکیه بر فعالیت‌های تعاونی، تسهیلاتی را به این سازمان ارائه داده است. برگزاری جلسات و نشست‌های متعدد با مسئولین این سازمان در سطح استان و در محدوده شهرستان‌ها، تشکیل اتاق مشترک فکر با دانشگاه علوم پزشکی شیراز، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در ۹ دانشکده پزشکی شیراز و همچنین ابلاغ تفاهم‌نامه به دواير بهداشتی- درمانی شهرستان‌ها در جهت هماهنگی و همکاری از اهم اقدامات صورت گرفته از سوی سازمان بهداشت در این زمینه است.

ترویج و آموزش فرهنگ تعاون یکی از مهم‌ترین دستور کارهای دانشگاه علوم پزشکی شیراز

جهت توسعه فعالیت‌های تعاونی می‌باشد. در حیطه عمل و اجرا، این سازمان در سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ توانسته با تأسیس ۸ شرکت تعاونی فعال و پویا در شیراز و یک شرکت در سپیدان، قدمی مهم در اشتغالزایی و توسعه فعالیت‌های تعاونی «درمانی» در استان بردارد (جدول ۶). ناگفته نماند که تا سال ۱۳۸۶، ۹۱ شرکت تعاونی خدمات درمانی در سطح استان به ثبت رسیده بود و ۳۰ درمانگاه استان به صورت تعاونی اداره می‌شد.

جدول (۶) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره تعاون و دانشگاه علوم پزشکی فارس در سال‌های ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	شیراز	۷	۶۱	۵۴
۲	سپیدان	۱	۹	۵
-	جمع	۸	۷۰	۵۹

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و سازمان بهداشت، درمان و آموزش پزشکی استان فارس، ۱۳۸۸)

۴-۵- میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری فارس با توجه به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های بالای استان در راستای انجام فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی و همچنین نقش گردشگری و توریسم در رشد اقتصادی نواحی و توسعه ملی، با انتخاب ۵۹ مکان و نقطه تفریحی - استراحتگاهی نمونه و هدف در استان؛ در سال ۱۳۸۷ با عقد تفاهم‌نامه موظف گردید که اقدامات لازمه را در جهت راه‌اندازی و توسعه شرکت‌های تعاونی وابسته به توریسم مهیا سازد. این سازمان با چاپ نقشه‌ها، تصاویر و پوستر در راستای توسعه صنعت گردشگری، به همراه برگزاری جلسات مشاوره‌ای با ادارات تعاون فارس و نیز نشست‌های توجیهی با کارمندان و دیگر اقشار هنرمند استان، سعی در ترویج و تشویق افراد به کار فرهنگی با تکیه بر تشکیل شرکت‌های تعاونی نمود. در مجموع سازمان گردشگری توانسته ضمن تشکیل تعاونی‌های تأمین نیاز گردشگری در روستاهای هدف و تلاش برای ترویج و گسترش تعاونی‌ها در جهت ایجاد و بهره‌برداری از واحدهای اقامتی، ورزشی و تفریحی و نیز واحدهای توریستی در پهنه استان، از جمله در روستای قصر یعقوب از توابع شهرستان خرم‌بید موفق به تشکیل ۶ شرکت تعاونی فعال

خدماتی - تولیدی گردد (جدول ۷).

جدول (۷) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره تعاون و سازمان گردشگری و فرهنگی فارس در سال‌های ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضا	شاغلین
۱	ممسنی	۱	۷	۱۰
۲	قیر و کارزین	۱	۷	۱۰
۳	لارستان	۱	۷	۷
۴	شیراز	۳	۲۱	۱۷
-	جمع	۶	۴۲	۴۴

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان فارس، ۱۳۸۸)

۴-۶- آموزش و پرورش

آموزش و پرورش در سطوح استانی با برگزاری نشست‌های توجیهی - فرهنگی، لزوم توجه به این بخش را به کارکنان و فرهنگیان علاقمند به فعالیت تعاونی، آموزش داده‌اند. همچنین از لحاظ عملکردی در سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۸، آموزش و پرورش توانست با جلب مشارکت‌های مردمی و حمایت‌های اداره کل تعاون فارس موفق به تأسیس ۲۲ شرکت تعاونی فعال در بحث آموزش و پرورش در استان گردد (جدول ۸).

جدول (۸) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم نامه اداره تعاون و سازمان آموزش و پرورش استان فارس در سال‌های ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	شیراز	۱۶	۱۵۵	۱۳۷
۲	ممسنی	۲	۱۴	۲۵
۳	لارستان	۲	۱۴	۳۵
۴	لامرد	۲	۱۴	۱۹
-	جمع	۲۲	۱۹۷	۲۱۶

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس و سازمان آموزش و پرورش استان فارس، ۱۳۸۸)

۴-۷- تربیت بدنی

سازمان تربیت بدنی استان در سال ۱۳۸۶ با عقد تفاهم‌نامه همکاری با اداره تعاون فارس تعهد نمود که در جهت ترویج و توسعه فعالیت‌های وابسته به شرکت‌های تعاونی ورزشی، خدماتی و تولیدی تلاش نماید. از این‌رو در دو سال اخیر با حمایت‌های مستمر اداره کل تعاون و همچنین تشویق جوانان به فعالیت‌های ورزشی، سازمان تربیت بدنی توانسته زمینه‌های تشکیل ۴ شرکت تعاونی فعال را در استان فراهم بیاورد (جدول ۹).

جدول (۹) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم‌نامه اداره تعاون و سازمان تربیت بدنی استان فارس در سال‌های ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	ممسنی	۲	۱۴	۲۷
۲	لارستان	۲	۲۲	۱۹
۳	جمع	۴	۳۶	۴۶

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس، ۱۳۸۸)

۴-۸- دانشگاه‌های آزاد اسلامی

به منظور حمایت‌های مالی و آموزشی از جامعه دانشجویی استان، در راستای موضوع تعاون و فعالیت مشارکتی، راه‌اندازی دفاتر کارآفرینی در دانشگاه‌ها و نیز برگزاری همایش‌های محلی و

منطقه‌ای؛ در سال ۱۳۸۷ تفاهم‌نامه همکاری با دانشگاه‌های آزاد تحت پوشش منطقه یک آزاد اسلامی همچون دانشگاه آزاد شیراز و مرودشت، لارستان، ارسنجان، جهرم و در سال ۱۳۸۸ با دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات فارس، سما مرودشت، امضا شد. به لحاظ فرهنگی و ترویجی؛ چون مراکز دانشگاهی از امکانات قابل توجهی چه در زمینه تبلیغ و تشویق و چه در جهت برگزاری سمینارها و جلسات فکری و راهبردی برخوردار هستند، عملکرد نسبتاً خوبی در این زمینه داشته‌اند؛ به ویژه «دانشگاه آزاد اسلامی شیراز» که توانسته با ارائه مشوق‌های لازم و زمینه‌سازی‌های فرهنگی و آموزشی، تأثیر خوبی در بین دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی بر جای بگذارد. در راستای عملکرد اجرایی، دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان در سال ۱۳۸۷ توانسته‌اند زمینه تشکیل ۲ شرکت تعاونی وابسته به کانون فارغ‌التحصیلان دانشگاه را ایجاد کرده و در سال ۸۸ موفق به تشکیل ۵ شرکت تعاونی شوند (جدول ۱۰).

جدول (۱۰) - تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس

تفاهم‌نامه اداره تعاون و دانشگاه‌های آزاد اسلامی فارس در سال‌های ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	لامرد	۱	۲۰	۳
۲	مرودشت	۱	۷	۱۵
۳	لارستان	۴	۳۳	۶۳
۴	شیراز	۱	۷	۸
-	جمع	۷	۶۷	۸۹

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس، ۱۳۸۸)

به غیر از موارد فوق، دو رساله دکتری تخصصی و بیش از «۴۱» پایان‌نامه دانشجویی کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحد شیراز، جهرم، ارسنجان، مرودشت و علوم و تحقیقات فارس تحت عنوان «طرح» مورد حمایت اداره کل تعاون فارس قرار گرفته است.

۹-۴- صنایع و معادن و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای

بخش صنعت و در کنار آن تحقیقات بعنوان عامل تأثیرگذار در اشتغالزایی و توسعه، یکی دیگر از مهم‌ترین ارکانی است که سرمایه‌گذاری در آن می‌تواند تماماً با رشد و توسعه هر جامعه‌ای ارتباط تنگاتنگ و کاملی داشته باشد. تلاش برای توسعه اینگونه فعالیت‌ها و ایجاد اشتغالزایی از راه صنعت به ویژه در کانون‌های روستایی از اهم اهداف دولت و اداره کل تعاون می‌باشد. در این راستا اداره تعاون با عقد تفاهم‌نامه همکاری با سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای سازمان صنایع و معادن استان در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ قدم بسیار مهم در نیل به این هدف در استان برداشت. بدین ترتیب در بحث ترویج و آموزش آنگونه که باید این سازمان‌ها و ادارات عملکرد مثبتی نداشته‌اند، اما در زمینه تشکیل و توسعه شرکت‌های تعاونی موفق به تشکیل ۵ واحد تعاونی فعال در استان گشته‌اند (جدول ۱۱).

جدول (۱۱)- تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس تفاهم‌نامه اداره تعاون و سازمان

آموزش فنی و حرفه‌ای، سازمان صنایع و معادن استان فارس در سال‌های ۸۷ و ۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضا	شاغلین
۱	لارستان	۳	۲۱	۲۹
۲	شیراز	۱	۷	۵
۳	داراب	۱	۱۰	۱۰
-	جمع	۵	۳۸	۴۴

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس، ۱۳۸۸)

۱۰-۴- بنیاد شهید فارس و معاونت پژوهشی وزارت علوم و تحقیقات

دستگاه‌های دولتی مورد مطالعه بعدی که تا حدودی توانسته‌اند در راستای اهداف تفاهم‌نامه حرکت کنند، اداره بنیاد شهید فارس و معاونت پژوهشی وزارت علوم و تحقیقات می‌باشند. بنیاد شهید با برگزاری نشست‌های متعدد با خانواده‌های محترم شهدا و ایثارگران، لزوم فعالیت و تشکیل شرکت‌های تعاونی را به این افراد آموزش داده است. در زمینه راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی در دو ساله اخیر این سازمان فقط موفق به تأسیس ۲ واحد شرکت تعاونی فعال در شهرستان‌های ممسنی و داراب با ۳۸۸ نفر عضو و ایجاد ۸ نفر شغل به طور مستقیم شده است.

در این میان معاونت پژوهشی وزارت علوم و تحقیقات در دانشگاه‌های دولتی علیرغم تلاش‌های صورت گرفته از سوی اداره کل تعاون فارس؛ فقط در شهرستان لارستان توانسته با ایجاد ۴ واحد شرکت تعاونی فعال با ۳۳ نفر اعضاء، زمینه‌های اشتغال ۴۷ نفر را به طور مستقیم فراهم بیاورد.

۴-۱۱- استانداری فارس

در تحلیل عملکردی دستگاه‌های دولتی فارس در راستای اجرای تفاهم نامه همکاری با اداره کل تعاون فارس، استانداری (فرمانداری‌ها) از دیگر نهادهایی است که توانسته ضمن ترویج و آموزش فرهنگ تعاون، زمینه‌های تشکیل ۳ شرکت تعاونی فعال را در زمینه‌های خدماتی، تولیدی و توزیعی و فعالیت دهیاران در پهنه استان مهیا سازد (جدول ۱۲).

جدول (۱۲)- تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس تفاهم‌نامه اداره تعاون و استانداری فارس در سال ۱۳۸۸

ردیف	شهرستان	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	شاغلین
۱	لامرد	۱	۲۱	۷
۲	استهبان	۱	۱۰۶۰	۶۰
۳	لار	۱	۷	۷
۴	جمع	۳	۱۰۸۸	۷۴

دقیق: (واحد آمار اداره کل تعاون فارس، ۱۳۸۸)

۴-۱۲- اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی و نظام پرستاری

اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی فارس در سال ۱۳۸۶ سند همکاری امضاء کرده و توانسته با تشویق و ترویج فرهنگ تعاون، موفق به تأسیس یک واحد شرکت تعاونی تولیدی در شهرستان شیراز با ۷ نفر عضو شده و زمینه اشتغال ۷ نفر را فراهم آورد. همچنین سازمان نظام پرستاری فارس فقط توانسته با تأسیس یک واحد شرکت تعاونی درمانی- خدماتی در شهر لار با ۷ نفر عضو، زمینه اشتغال ۳۵ نفر را به طور مستقیم فراهم بیاورد.

۴- جمع‌بندی

رشد و توسعه اقتصادی- اجتماعی در سطوح متفاوت برنامه‌ریزی اعم از ملی، ناحیه‌ای و محلی؛ نیازمند بهره‌گیری از همه امکانات، ذخائر و نیروهای مادی و معنوی آن سرزمین می‌باشد. کشور

ما نیز از جمله کشورهایی است که در جهت دستیابی به توسعه ملی طی سده اخیر با تدوین برنامه‌ها و سند‌های توسعه بلندمدت و کوتاه مدت، قدم مهمی در این راستا برداشته است. در این میان بخش تعاون به واسطه قابلیت بالایی که در زمینه جلب مشارکت‌های مادی و نیروی انسانی جامعه دارد، می‌تواند با آموزش، ترویج و فرهنگ‌سازی و همچنین توجه و حمایت بخش دولتی، نقشی پویا و مؤثر در فرایند آبادانی و توسعه ایفا نماید. بنابراین از سال ۱۳۷۶ به این سو و نیز طی چند سال اخیر که تلاش برای خصوصی‌سازی و تحقق اصل ۴۴ قانون اساسی در کشور شتابی فزاینده گرفت، توجه به کارآیی و اهمیت بخش تعاون و نقشی که این نهاد مردمی - دولتی می‌تواند در تحقق اهداف رشد و توسعه اقتصادی اجتماعی داشته باشد، از سوی سیاستمداران و برنامه‌ریزان جامعه مورد توجه جدی قرار گرفته است.

بدین ترتیب و در تلاش برای تشکیل شرکت‌های تعاونی و افزایش فعالیت‌های تولیدی - خدماتی توسط این بخش از اقتصاد و همچنین افزایش درآمدزایی، بهبود وضعیت افراد و تحقق سهم ۲۵ درصدی تعاون در رونق و پویایی اقتصاد ملی، وزارت تعاون با عقد تفاهم‌نامه‌های همکاری با دیگر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی، سعی در رسیدن به این هدف نمود. در چارچوب این پژوهش، اداره کل تعاون استان فارس نیز با عقد تفاهم‌نامه‌های فی‌مابین با کلیه دستگاه‌های دولتی و اجرایی استان؛ تمام تلاش خود را جهت ترویج و تأسیس شرکت‌های تعاونی در این ادارات در سراسر استان به کار گرفت. بعد از چند سال از بستن تفاهم‌نامه و تلاش‌های پی‌گیر و هماهنگ ادارات تعاون استان در راستای فعال نمودن بخش تعاونی در کشور، لازم آمد عملکرد این ارگان‌ها و نهادها را در ترویج فرهنگ و تأسیس شرکت‌های تعاونی مورد بررسی، تحلیل و ارزیابی قرار دهیم.

آنگونه که از نتایج پژوهش برمی‌آید از ۲۵ دستگاه اجرایی و نهاد دولتی استان که قرارداد همکاری امضاء نموده‌اند، ۱۵ سازمان دولتی ضمن تبلیغ و آموزش موفق به تأسیس شرکت‌های تعاونی تولیدی - توزیعی، خدماتی، آموزشی - درمانی، رفاهی و اجرایی در پهنه فارس شده‌اند. در این میان سهم هر کدام از ادارات با تکیه بر فعالیت آموزشی فرهنگی و زمینه‌های عملکردی آن سازمان متفاوت می‌باشد. با توجه به قابلیت‌های فراوان استان در زمینه فعالیت‌های کشاورزی و شیلات و همچنین پیشینه تاریخی استان در انجام این نوع از فعالیت‌ها؛ جهاد کشاورزی در طی سه ساله اخیر موفق به راه‌اندازی و تأسیس ۳۴ شرکت تعاونی تولیدی و فعال کشاورزی (باغداری

و شیلات) با ۱۵۶۹ نفر عضو و ایجاد ۴۷۷ فرصت شغلی به طور مستقیم شده است. در این راستا دیگر ارگان‌ها و نهادهای دولتی فارس (بنیاد ۱۵ خرداد، پارک فن آوری استان، اداره کل اوقاف و امور خیریه، دانشکده فنی سما واحد مرودشت، نهضت سوادآموزی فارس، محیط زیست استان، کمیته امداد امام خمینی «ره»، دانشگاه علمی- کاربردی، بسیج مقاومت استان، شورای عالی استان)، در این دوره زمانی بعد از عقد تفاهم‌نامه نتوانسته‌اند علیرغم حمایت‌های اداره کل تعاون استان از فرصت و تسهیلات ارائه شده نهایت استفاده را برده و با تأسیس شرکت‌های تعاونی به سهم ۲۵ درصدی تعاون در اقتصاد ملی نزدیک شوند (جدول ۱۳).

جدول (۱۳) - تعداد تعاونی‌های تشکیل شده بر اساس تفاهم‌نامه همکاری بین اداره کل تعاون فارس و دستگاه‌های دولتی استان در سال‌های ۱۳۸۶ - ۸۷ و ۸۸ و فرصت‌های شغلی مستقیم ایجاد شده

ردیف	سازمان و نهاد دولتی	تعداد شرکت‌های تعاونی	شاغلین
۱	جهاد کشاورزی	۳۴	۴۷۷
۲	مسکن و شهرسازی	۳۹	۹۹۳
۳	بهریستی	۱۴	۱۲۲
۴	دانشگاه علوم پزشکی	۸	۵۹
۵	میراث فرهنگی و صنایع	۶	۴۴
۶	آموزش و پرورش	۲۲	۲۱۶
۷	تربیت بدنی	۴	۴۶
۸	دانشگاه‌های آزاد اسلامی	۷	۸۹
۹	صنایع و معادن	۳	۲۹
۱۰	آموزش فنی و حرفه‌ای	۲	۱۵
۱۱	بنیاد شهید	۲	۸
۱۲	علوم و تحقیقات	۴	۴۷
۱۳	استانداری	۳	۷۴
۱۴	فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱	۷
۱۵	نظام پرستاری	۱	۳۵
۱۶	شورای عالی استان	-	-
۱۷	بنیاد ۱۵ خرداد	-	-
۱۸	بسیج مقاومت فارس	-	-
۱۹	محیط زیست	-	-
۲۰	نهضت سواد آموزی	-	-
۲۱	پارک فن آوری استان	-	-
۲۲	اوقاف و امور خیریه	-	-
۲۳	دانشکده سما مرودشت	-	-
۲۴	کمیته امداد امام «ره»	-	-
۲۵	دانشگاه جامع علمی - کاربردی	-	-
-	جمع	۱۵۰	۲۲۶۱

منبع: (واحد آمار اداره کل تعاون استان فارس، ۱۳۸۸)

در نهایت درمی‌یابیم که ادارات دولتی استان فارس در طی سه ساله اخیر موفق به تأسیس و راه‌اندازی ۱۵۰ شرکت تعاونی فعال و ایجاد ۲۲۶۱ فرصت شغلی به طور مستقیم در شهرستان‌های استان شده‌اند که در قیاس با فعالیت‌ها و اقدامات انجام گرفته از سوی ادارات تعاون استان بسیار ناچیز می‌باشد. به عبارت دیگر علیرغم تلاش‌های گسترده اداره کل تعاون استان در جهت ترویج و تشکیل شرکت‌های تعاونی و با حمایت‌های همه جانبه دستگاه‌های دولتی و اجرایی استان، آنطور که باید و شاید نتوانسته‌اند از فرصت پیش‌روی خود در این مدت زمان کاری به اهداف عالیه تفاهم‌نامه دست بیابند و عملکرد موفقیت‌آمیزی در این زمینه نداشته‌اند. در مجموع با برنامه‌ریزی دقیق بر پایه شناخت اساسی از مسائل، مشکلات و توانمندی‌های فضایی استان در راستای تشکیل و فعالیت شرکت‌های تعاونی می‌توان زمینه‌های اشتغال، درآمدزایی، بهره‌مندی و توسعه استان را فراهم آورد. بدین منوال، پیشنهادات زیر در جهت پویاتر کردن فعالیت‌های تعاونی در استان (در میان دستگاه‌های اجرایی، خصوصی و مردم) ارائه می‌شود.

۵- پیشنهادها

- ۱- لزوم بازنگری در عملکرد اداره کل تعاون فارس؛ به عبارت دیگر بهتر است بجای آنکه ادارات تعاون استان تمام نیرو، هزینه و امکانات خود را به منظور ترویج و فعالیت تعاونی در همه نهادهای استان به کار ببرند، شایسته است با آن دسته از سازمان‌هایی که تا کنون همکاری تنگاتنگ بوده و نتایج مثبت‌تری حاصل شده، تعامل و ارتباط بیشتری داشته باشند؛ در این زمینه بهتر است با اداراتی همچون (جهاد کشاورزی، مسکن و شهرسازی، آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، مراکز بهداشتی-درمانی) و دیگر نهادهای فعال و پویا در زمینه فعالیت تعاونی ارتباط برقرار کند، و امکانات مورد نیاز جهت فعالیت تعاونی را در اختیار آن‌ها قرار دهد؛
- ۲- در این راستا با چاپ بروشور، اطلاعیه و برگزاری همایش‌های محلی، منطقه‌ای و ملی در جهت معرفی بخش تعاون و اهداف عالیه این بخش از اقتصاد در بین دستگاه‌های اجرایی استفاده گردد؛
- ۳- مطالعه، بررسی و تحقیق پیرامون توانمندی‌ها و پتانسیل‌های استان که در آن زمینه می‌توان با فعال نمودن بخش تعاونی به اهداف عالیه توسعه در سطح منطقه و کشور

- دست یافت. به عبارت دیگر توجه به سند توسعه اقتصادی- اجتماعی هر ناحیه در استان و لزوم ایجاد و راه‌اندازی تعاونی‌های مرتبط با سند توسعه هر شهرستان؛
- ۴- در این راستا توجه به بخش کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن، گردشگری، صنایع تبدیلی و مکمل، صنایع دستی، تجارت و مراکز بهداشتی- درمانی، آموزشی و دانشگاهی از مهم‌ترین قابلیت‌های استان در زمینه فعالیت بخش تعاونی می‌باشد؛
- ۵- تسهیل در فرایند تشکیل تعاونی‌ها و آسان‌سازی روند اعطای تسهیلات و امکانات مورد نیاز به شرکت‌های تعاونی در شرف تأسیس؛
- ۶- افزایش سطح اطلاعات و مهارت‌های تخصصی اعضای تعاونی‌ها از راه برپایی دوره‌های آموزشی، و در نتیجه افزایش سطح آگاهی‌های عمومی در مورد تعاونی‌ها؛
- ۷- نظارت مستمر و حمایت همه جانبه از تعاونی‌های تأسیس شده در طول دوره فعالیت.

منابع

- آگهی، حسین (۱۳۸۴)، «نقش دولت در مدیریت تعاونی‌ها»، *مجموعه مقالات کنفرانس تعاون، اشتغال و توسعه*، به کوشش محمدعلی فیض پور، انتشارات دانشگاه یزد.
- ابراهیم‌زاده، عیسی و فرامرز بریمانی (۱۳۸۴)، «تحلیلی بر تعاونی‌های مرزنشینان و جایگاه ساختاری و عملکردی آنها در سیستان و بلوچستان»، *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی*، شماره ۵۱.
- اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) (۱۳۸۵)، *تعاونی‌ها در هزاره سوم*، ترجمه: حمید انصاری، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون، تهران: انتشارات پایگان، چاپ اول.
- اداره کل تعاون استان فارس (۱۳۸۸)، *اطلاعات مربوط به تعداد تعاونی‌های تشکیل شده در استان طی سال‌های ۸۶ تا ۸۸*، شیراز.
- امینی، مظفر و مسعود رضایی (۱۳۸۵)، «ارزیابی عوامل مؤثر در موفقیت شرکت‌های تعاونی مرغداران گوشتی استان تهران»، *فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه*، پاییز، شماره ۵۵.
- انگورانی، احمد (۱۳۷۶)، «تعاون و توسعه»، *نشریه فرهنگ و تعاون*، شماره هشتم.
- پیران، پرویز (۱۳۷۳)، *به سوی نهادهای جامعه مدنی: طرح شهردار مدرسه یا آموزش مشارکت‌های اجتماعی و شهروندی*، (سه جلد)، تهران، انتشارات معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری.
- جمشیدی، حسین (۱۳۸۴)، «ترویج و توسعه مشارکت‌های مردمی در تعاونی‌ها»، *مجموعه مقالات کنفرانس تعاون و توسعه*، به تلاش محمدعلی فیض پور، انتشارات دانشگاه یزد.

- حیدری، محمدحسین (۱۳۸۴)، «ترویج و جلب مشارکت در تعاونی‌ها»، **مجموعه مقالات کنفرانس تعاون** (استان یزد)، به کوشش محمدعلی فیض‌پور، قسمت اول، انتشارات دانشگاه یزد.
- راویدیچ، جرج (۱۳۷۰)، «روابط دولت و تعاون در کمونیسیم»، **نشریه اقتصادی-اجتماعی تعاون**، شماره ۱۲.
- شاهرودی، علی اصغر و محمد چیدری (۱۳۸۶)، «عوامل مؤثر بر نگرش کشاورزان به مشارکت در تعاونی آب ایران، مطالعه موردی استان خراسان رضوی»، **فصلنامه فنون کشاورزی و منابع طبیعی**، سال ۱۱، شماره ۴۲.
- شمس‌الدینی، علی (۱۳۸۸)، «نقش شرکت‌های تعاونی در توسعه پایدار شهرستان ممسنی»، **نشریه اقتصادی-اجتماعی تعاون**، سال بیستم، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵.
- صباغ‌کرمانی، مجید و لطفعلی عاقلی (۱۳۸۳)، «ضرورت ارتقاء تعاونی‌ها و جایگاه آن در بخش سوم اقتصاد»، **فصلنامه مدرس**، شماره ۲.
- صدیقی، حسن و علی اصغر درویش‌نیا (۱۳۸۱)، «بررسی موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستائی استان مازندران»، **مجله علوم کشاورزی ایران**، جلد ۳۳، شماره ۲.
- طالب، مهدی (۱۳۸۰)، «بررسی مشارکت روستاییان در بازسازی مناطق زلزله‌زده»، **نامه علوم اجتماعی**، شماره ۱۸.
- طاهرخانی، مهدی و بهروز قرنی‌آرانی (۱۳۸۴)، «مطالعه عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به تشکیل تعاونی‌های روستایی، مورد: دهستان قنوت قم»، **فصلنامه تحقیقات جغرافیایی**، شماره ۷۸.
- عباس‌زادگان، محمد (۱۳۸۰)، «موفقیت عمومی تعاونی‌ها در جهان»، **نشریه همیار**، سال سوم، شماره ۹.
- عزیزاده، غلامرضا (۱۳۸۴)، «نقش اقتصاد و بخش تعاون در توسعه پایدار بر اساس اعلامیه هزاره»، **مجموعه مقالات کنفرانس تعاون** (استان یزد)، قسمت دوم (ص-ی)، انتشارات دانشگاه یزد.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۰)، «تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت سازمان‌یافته روستائیان، مکانیسمی برای توسعه روستایی»، رساله دکترای جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- فاضلبیگی، محمد مهدی و غلامرضا یآوری (۱۳۸۸)، «تعاون سرآغازی برای توسعه کارآفرینی»، **نشریه تعاون**، سال بیستم، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵.
- فرآفرین، جوانشیر (۱۳۸۲)، «نقش حمایتی دولتی در توسعه نهضت تعاون، رهیافت‌هایی از چند کشور در جهان»، **نشریه اقتصادی-اجتماعی تعاون**، شماره ۱۴۴.
- فیض‌آبادی، حسین و علیرضا بصیری (۱۳۸۸)، «بررسی و تحلیل ویژگی‌های تعاونی‌های برتر کشور در سال ۱۳۸۷»، **نشریه تعاون**، سال بیستم، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵.
- قلمزن‌نیکو، کاملیا (۱۳۸۶)، «امکان‌سنجی ایجاد شرکت‌های تعاونی کوچک و زودبازده کشاورزی در استان گیلان»، **ماهنامه تعاون**، شماره ۱۹۰-۱۸۹.

- کوهی، کمال (۱۳۸۸)، «راه‌های ارتقای فرهنگ تعاون»، **نشریه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعاون**، سال بیستم، شماره ۲۰۲ و ۲۰۳.
- نظام شهیدی، مهراندخت (۱۳۸۰)، **اصول مدیریت تعاونی‌ها در ایران**، تهران، نشر روشنگران، چاپ اول.
- وزارت تعاون (۱۳۸۰)، **راهنمای شیوه‌های مشارکت اعضا در تعاونی‌ها**، معاونت تحقیقات، آموزش و تعاون، وزارت تعاون، تهران، چاپ اول.
- هلم، فرانتس (۱۳۴۹)، **اقتصاد مؤسسات تعاونی**، ترجمه: سازمان تعاون، تهران: انتشارات سازمان مرکزی تعاون کشور، چاپ اول.

- Baticados, Didi, B. Agbayani, Renato F. Gentorai, Francisco E. (1998): Flashing Cooperatives in Capiz, Central Philippines: Their Importance, **Fisheries Research**, vol 34, Issue.
- Styopp, W. (1975), Cooperation Development and Problem of Social Participation in Light of Recent “ University of Bologhataly, **Journal of Rural Cooperation**.

